

Данило
ЯНЕВСЬКИЙ

*Проект «Україна»
Архітектори,
виконроби, робітники*

Харків
«ФОЛІО»
2023

ПЕРЕДМОВА

Виданням своєї праці «Проект „Україна“: Архітектори, виконроби, робітники» Данило Яневський створив приголомшливий біографічний та історичний калейдоскоп для вдумливого читача. В освічених громадян України за останні двадцять п'ять років, тобто з моменту отримання Україною незалежності, розвинувся якщо не комплекс, якому можна було б дати назву «невідчуття історії власної країни», то, щонайменше, особливий інтелектуальний страх, що не дозволяє вступати в розмови та дискусії про історію України або навіть намагатися особисто в ній розібратися — для душевного заспокоєння. Якщо хочете, цей страх пов'язаний з убогістю хоч і віртуального, але загальною визнаного віртуального пантеону видатних діячів нашої держави. Він включає в себе, звичайно, перш за все письменників, таких як Тарас Шевченко, Леся

Українка, Іван Франко, а ще деяких, але далеко не всіх політичних діячів далекого і недалекого минулого, про яких, насправді, пересічному громадянину недостатньо багато відомо, і тому важливість їх ролі в історії України особливо і не заперечується. Вони існують як пам'ятники на вулиці і пам'ятки у свідомості.

Ми звикли думати, що ідеальних політичних діячів не буває, і звідси випливає наше добре і одночасно злегка поблажливе ставлення до Грушевського, Скоропадського та деяких інших героїв шкільних підручників. Однак світ тих, хто створював Україну, хто творив майбутнє на нашій землі, хто мріяв про ідеальне суспільство і приносив себе цій мрії в жертву, надзвичайно багатий на персоналії.

Люди, які люблять все обмежувати і здатні обмежувати власну свободу думки, можуть звинуватити автора в тому,

що діячі, про яких він розповідає, служили російському царю. Або розвивали не тільки українську культуру, як, наприклад, поет Томаш Падура, який, народившись у Київській губернії, працював на культуру трьох народів: українського, польського і білоруського. Але Україна завжди виявляється «більшою», ніж ми звикли думати, історія її набагато складніша і багатша, ніж ми звикли вважати. І історію цю створювали люди десятків національностей. Це ще один висновок, який обов'язково зробить читач.

А ще читача не зможе не здивувати той факт, що всі ці

історичні персоналії — герої книги — масони. Але ж Україна була неймовірно багата на масонські ложі, які на нашій землі відкривали і французи, й італійці, й австрійці. Навіть в таких містечках, як Заліщики або Кременчук, існували свої таємні братства, з'єднані планами і принципами з такими самими таємними братствами Франції, Великої Британії та інших європейських країн.

Сьогодні Україна знову стоїть на європейському шляху. Але вона не йде в Європу, вона в неї повертається. І це ви зрозумієте, якщо будете уважними читачами.

Андрій Курков

ПРО КОГО І ПРО ЩО ЦЯ КНИГА?

Ця книга про людей, імена яких більшості з вас добре знайомі зі шкільних років.

Усі вони в різні часи жили, працювали, а деякі навіть і народилися ☺ свого часу на території сучасної України. Україна, яка в ті часи ніякою Україною не була. А були окуповані у XVIII ст. Австро-Угорською та Російською імперіями землі «двоєдиної держави трьох народів». Була та держава федера-

лася Річчю Посполитою. Назва цієї держави іншими, розповсюдженими тоді мовами, звучала так: латинською — Res Publica, польською — Rzeczpospolita, руською — Рѣч Посполита.

У перекладі українською «Річ Посполита» — «Спіль-

Ця книга про
людей, імена яких
більшості з вас добре
знайомі зі шкільних
років.

Герб Речі Посполитої

цією Королівства Польського та Великого князівства Литовського, яка від 1569 р. назива-

Політична мапа Європи. Поч. XVIII ст.

Адміністративний поділ РП. 1615 р.

на справа». «Спільна справа» трьох народів — польського, руського (тепер ми називаємо себе «українцями») та литовського. Усі вони, а також представники інших автохтонних національних груп числом кілька десятків, згідно з діючими тоді законами, були поділені на 5 соціальних верств:

бояр, шляхту, міщан, селян та євреїв.

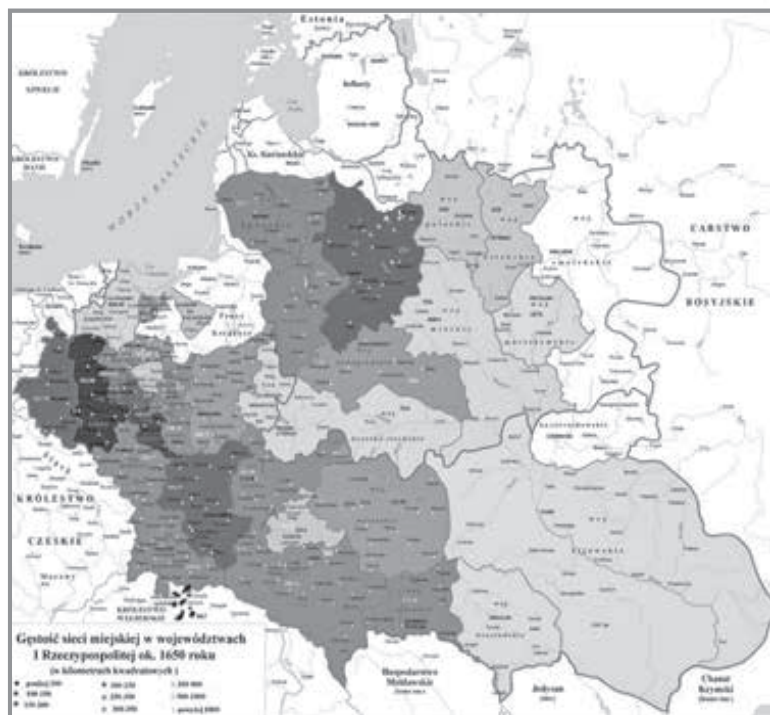
Саме так! У ті, такі далекі і такі близькі часи люди не іден-

У ті, такі далекі і такі близькі часи люди не ідентифікувалися за національною ознакою.

тифікувалися за національною ознакою, а виключно за соціальною, територіальною, конфесійною або (як у випадку селян, питома вага яких у загаль-

ній кількості населення далеко перевищувала 90%) приналежністю до того чи іншого пана/господаря. Усі інші були людьми «вільними».

Міське та сільське населення РП. 1650 р.

ЩО НАКОЇЛИ В «УКРАЇНСЬКІЙ» ІСТОРІЇ «ВІЛЬНІ ЛЮДИ»?

Ця книга не про всіх «вільних» людей, а тільки про деяких з них. Кожен, чиє ім'я ви знайдете у глосарії, або народився, або працював, як мінімум, в одній із масонських лож різних юрисдикцій, які функціонували на території сучасної України, або зробив видатний внесок у розвиток гуманітарних, просвітницьких та інших інституцій або проектів, які працювали та працюють до сьогодні в нашій державі.

Ім'я їм — легіон.

До їх числа належать, наприклад, такі діячі, як генерал-поручник, граф, сенатор Російської імперії, дійсний таємний князь Ілля Безбородько (1756—1815 рр.). Між іншим — уродженець м. Глухова, син

генерального писаря Війська Запорізького.

Саме він 1820 р. заснував в м. Ніжин перший світський університет на території сучас-

І. Безбородько. Худ. Д. Левицький.
Суспільне надбання

К. Брюллов (1799—1852 гг.). Автопортрет. Суспільне надбання

ної України — Гімназію вищих наук (нині Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя).

Це і митець Карл Брюллов. Він і його друзі та «колеги» по масонському Ордену, такі як видатний російський поет, вихователь майбутнього Імпера-

тора Александра II (до слова, також вільного муляра) Василь Жуковський, відомий музикант, польський шляхтич за походженням, граф Міхал Віельгорський та інші ініціювали та організували 1838 р. викуп з рабства Тараса Шевченка.

М. Віельгорський (1788—1856 рр.). Худ. П. Соколов. Суспільне надбання

Т. Шевченко. Автопортрет.
1840—1841 рр. Суспільне надбання

В. Жуковський біля вікна.
Суспільне надбання

І далі супроводжували національного генія та пророка неіснуючої на той час нації впродовж усього його життя. Це і «луфтон» (тобто син масона), один із основоположників сучасної російської мови та літератури, випускник безбородьківського ліцею Нестор Кукольник, і «луфтон», полтавчанин, вихідець з козацької родини Петро Мартос, «луфтон», видатний російський композитор Михайло Глінка, і масони — уродженець українського Пирятина, видатний мистецтвознавець Василь Григорович, і нащадок чернігівських Рюриковичів, малоросійський гене-

рал-губернатор, генерал, князь М. Репнін-Волконський, і нащадок стародавнього польського шляхетського козацького роду, уродженець Волині, турецький воєначальник Міхаїл Чайковський (він же Мехмед Садик-Паша), і масонські родини Капністів, Лизогубів...

До числа цих «вільних людей» належать і засновники Одеси: генерал-аншеф **О. Суворов**, **Арман де Рішельє**, генерал-майор **О. де Рібас**, інженер **Ф. де Волан**, полковник **О. де Ланжерон** та майбутній генерал **І. Інзов**. Вони бачили Одесу «ідеальним містом», яким опікується Бог. Засноване та

М. Глінка (1804—1857 рр.).
Худ. Я. Яненко. Суспільне надбання

М. Чайковський/ Мехмед Садик-Паша
(1804—1886 рр.). Худ. А. Олесницький.
Суспільне надбання

План м. Одеси. 1850 р.

М. Рєпнїн-Волконський (1778—1845 рр.). Худ. Д. Доу. Суспільне надбання

спроєктоване ними місто біля Савченка, стати домом «для всіх народів та релігій», сакральним і духовним центром на південно-сході Європи, форпостом,

План парку Софіївка. Джерело: <https://commons.wikimedia.org/wiki/User:Folkerman>

ХТО ТАКІ «ВІЛЬНІ» ЛЮДИ?

Ці люди, але не тільки вони, називали себе «вільними мулярами» або «масонами». Згідно з українськими електронними словниками, **«масонство (франкмасонство — фр. Franc-maçonnerie, англ. Freemasonry, «вільне мулярство») — морально-етичний рух у формі закритої організації. Найбільш поширене означення масонства — це «система моралі, викладена в алегоріях та проілюстрована символами»; також — всесвітнє братство, всесвітній Орден: масони — це члени духовно-етичних організацій «вільних каменярів».**

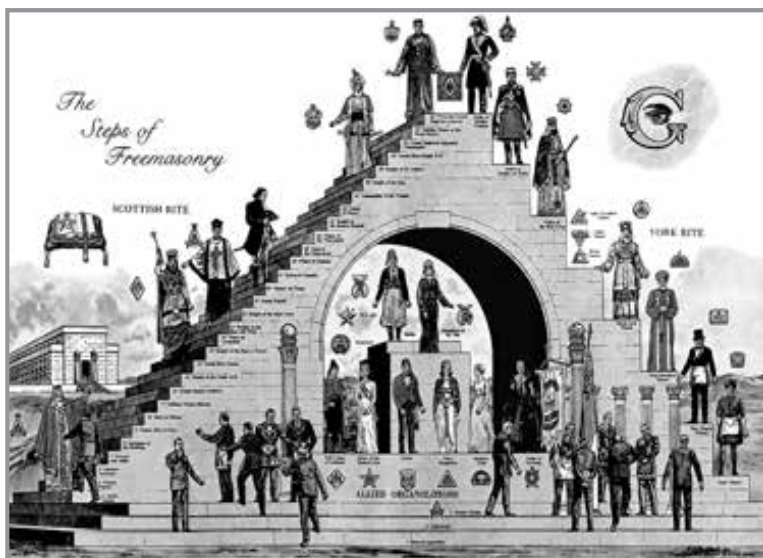
Масонство, — підкреслює такий собі Мікеле Маромаракко, — «не є релігією, ...це школа ініціацій. ...Справжнім масоном, — пояснює він, — можна вважати лише того, пра-

цюючи у храмі, працюючи в закамарках своєї совісті з тим, щоби вдосконалювати самого себе, намагається відновити свою єдність з тією абсолютною реальністю, що перемагає і

Головні масонські символи: косинець, циркуль, Всевидяще Око та літера G (перша літера англійського слова God — Бог)

Ступені духовного самовдосконалення вільних мулярів. Алегорія.
Джерело: <http://www.knightstemplarorder.org/templars-freemasons>

страждання, і смерть, яку людство знає під іменем Бога, бо відчувало давню потребу в моральній і одночасно раціональній надії — основі кожної віри»¹.

Сучасний український дослідник В. Кустов натомість вважає: «Масонство — це не релігія, а ініціаційна школа, яка вважає містерію Істини інтимно пов'язаною із внутрішнім змістом окремої особистості, яка цю істину здатна зрозуміти,

оскільки вже містить її. Масонство вважає себе вмістилищем надісторичної та універсальної релігійності, заснованої на почутті єдності життя, на внутрішньому переконанні в існуванні морального закону, на досвіді одночасно містичному та раціональному, пов'язаному з переживанням «священної» сторони життя, яке здійснює вторгнення в буденне життя. Пріоритетом є виховання та освіта, а не боротьба за нову людину, переконання, а не примус, прощення, а не помста. Лейтмотив символії, — пише він далі, —

¹ Мараморако М. Храм — відображення світу // Незалежний культурологічний часопис. 2015. Ч. 83. — С. 93—94.

Масонська ложа (обряд Королівська Арка). Поч. XX ст. Графство Саффолк, Велика Британія. Суспільне надбання

універсалізм. Масонство допомагає пройти шлях, але не претендує на обов'язковість. Для масона, — вважає В. Кустов, — удосконалення рівнозначне самобудівництву, він покликаний вічно будувати, просувати справу зростання, пізнання — таким є його призначення. Цю велику справу він повинен потім передати світу. «Храм» є не тільки відображення світу, але і відтво-

«Масонство — це не релігія, а ініціаційна школа, яка вважає містерію Істини інтимно пов'язаною із внутрішнім змістом окремої особистості, яка цю істину здатна зрозуміти, оскільки вже містить її».

рення на землі трансцендентної моделі», — підсумовує він.

ЩО ТАКЕ МАСОНСТВО?

Якщо би ви 29 жовтня 2015 р. набрали в пошукачі два слова «free mason» так, як це зробив я, то за 0,51 секунди отримали би 44 500 000 посилань. Запит на словосполучення «вільний муляр» дав би вам 50 600 посилань, «вольный каменщик» — 72 100, а «масон» — 410 000. Самозрозуміло, що жодній людині життя не вистачить для того, аби бодай механічно перебрати 44,5 млн отих посилань. Тим більше перечитати, осмислити, проаналізувати... Тому доводиться довіритися професіоналам. Відомий сучасний австрійський дослідник вільномулярського руху Александр Гізе (Axel Giese) розтлумачує, що масонство:

«це не релігія, не церква, не секта, не партія, не стил

засідників і не змовницьке зібрання»,

«це спільнота вільних мужів доброї слави»,

«його мета полягає в тому, щоби виховувати дорослих чоловіків до гуманності і толерантності»,

«воно не має програми, жодних приписів, жодних догматів віри», «воно є глобальним у найкращому значенні, воно охоплює близько 50 000 лож на всіх континентах».

І при цьому, наголошує А. Гізе, *«мулярство не можна пояснити — його можна пережити на досвіді»¹.*

¹ Гізе А. «Що таке вільномулярство» // «І». Незалежний культурологічний часопис. 2015. Ч. 83. — С. 3, 9.

Масонський парад, Бермуди.
Сер. 80-х рр. XX ст.

Тадеуш Цегельські (Tadeusz Cegielski), польський історик,

Т. Цегельські (1948 р. н.)

письменник, професор Варшавського університету, Великий Майстер Великої Національної Ложі Польщі (2000—2003 рр.) пояснює: «масон»/«франкмасон» є перекладом з англійської терміну free mason — каменяря, який працював з м'яким каменем — пісчасником або вапняком. Free masons становили еліту середньовічного цеху каменярів та мулярів. Говорячи про спекулятивний, світоглядний характер вільного мулярства, Т. Цегельський наголошує: *«на противагу позитивним релігіям, воно (масонство. — Д. Я.) ніколи не створювало завершені системи та не ство-*

«Мулярство не можна пояснити — його можна пережити на досвіді».

ривало своїх доктрин, ... ніколи не мало ні свого папи, ні Собору, ... не було ... єдиною чи монолітною організацією. Починаючи з моменту своєї появи у XVII столітті, воно було рухом, розділе-

ним на багато конкуруючих між собою конфесій, незважаючи на енергійні спроби об'єднання та централізації, здійснених на численних у XVIII столітті конвентах»¹.

¹ Цегельські Т. Вільномулярство і світоглядні кризи XVII та XVIII ст. //«І». Незалежний культурологічний часопис. 2015. Ч. 83. — С. 74, 104—105.

ЗМІСТ

ПРО КОГО І ПРО ЩО ЦЯ КНИГА?

ПЕРЕДМОВА. А. Курков	5
Про кого і про що ця книга?	7
Що накоїли в «українській» історії «вільні люди»?	11
Хто такі «вільні» люди?	19
Що таке масонство?	22
Деякі попередні висновки	25
Чиїх імен ви не знайдете в словниковій частині?	29
Чиїх ще імен ви не знайдете в словниковій частині?	32
Що таке Братство Української Державності, хто такі «братчики» і до чого тут масони?	35
Чиїх ще імен ви не знайдете в цій книзі?	39
Виїмок з правила	39
У якій системі координат жили «вільні люди»?	40
Висновок автора	48
Що таке Європа і чому вона була прикладом для «вільних мулярів»?	49

Коли масонські ложі з'явилися на території України? Версія Михайла Ходоровського	53
Коли масонські ложі з'явилися на території сучасної України? Річ Посполита. Версія В. Савченка.....	59
Римо-Католицька Церква і масонство.....	61
Коли масонські ложі з'явилися на території сучасної України? Річ Посполита. Версія В. Савченка — продовження	66
Коли масонські ложі з'явилися на території сучасної України? Річ Посполита. Версія О. Крижановської.....	68
Коли масонські ложі з'явилися на території сучасної України? Російська імперія. Версія В. Савченка	71
Коли масонські ложі з'явилися на території сучасної України? Російська імперія. Батьки-засновники.....	73
Коли масонські ложі з'явилися на території сучасної України? Російська імперія. Версія В. Савченка — продовження	76
Коли масонські ложі з'явилися на території сучасної України? Російська імперія. Версія О. Крижановської.....	78
Масонерія на теренах Речі Посполитої, окупованих Королівством Прусія	80
Масонерія на теренах Речі Посполитої, окупованих монархією Габсбургів.....	84
Масонерія на теренах РП, окупованих Російською імперією. XX століття.....	93
Скільки і яких масонів було в Російській імперії напередодні I Світової війни?	96
Висновок автора.....	99
Перелік лож, які діяли у XVIII ст. на території сучасної України (за існуючим адміністративно-територіальним розподілом)	103

ГЛОСАРІЙ

А.....	111
Б.....	123
В.....	181
Г.....	241
Д.....	293
Е.....	317
Є.....	321
Ж.....	327
З.....	337
І.....	359
Й.....	367
К.....	371
Л.....	441
М.....	487
Н.....	543
О.....	561
П.....	585
Р.....	651
С.....	699
Т.....	745
У.....	783
Ф.....	789
Х.....	805
Ц.....	817
Ч.....	823
Ш.....	835
Щ.....	857
Ю.....	861
Я.....	863
ВІД АВТОРА.....	869